

uložil Milíč do svého Poslání papeži Urbanu V. (překlad Fr. Loskota vydal r. 1948 F. M. Bartoš)

78 *Titus a Vespasián*: Titus oblehl a dobyl o velikonocích r. 70 n. l. Jeruzalém jako vojevůdce svého otce, císaře Vespasiána, a vypálil jeruzalémský chrám – 83 *pan císař odvedl tlupy z Avignonu do Německa*: Karel IV. navštívil na jaře r. 1365 Urbana V. v Avignonu, aby ho přiměl k návratu do Říma. Přes Arles odejel pak císař do Štrasburku koncem června. Tlupami rozumí Milíč nejspíše žoldnéřská vojska, která se nahromadila v té době v Itálii a v jižní Francii a stala se metlou obyvatel. Vyjednáním se císaři podařilo odvést je za Rýn – 91 *Ezechiáš*: spr. Izaiáš 38,17 – 97 *v podobě Danově*: Dan, podle bible jeden ze synů Jákobových, který podle otcova prorocství měl být soudcem svého lidu; v bibli je to naznačeno symbolicky (Gen. 49,17: budeť... jako had rohatý...) a tato podoba je Milíčem připisována Antikristu – 140 *mezi 144.000 vyvolenými*: srov. Zjev. 7,4 – 144 *Manasses*: podle bible nejstarší syn Josefův, zakladatel jednoho židovského pokolení (o něm Zjev. 7,6)

161: srov. 1 Jan 4,3 – 172 *ja tázán inkvizitorem*: inkvizitor vlastně vynutil na Milíčovi Knížku o Antikristu; viz i závěr Knížky – 175 *duchy i písma*: smýšlení i psané projevy

216 *Gog a Magog*: podle bible (Zjev. 20,8) podvojně jméno nepřítele boží církve – 223 *všeobecný sněm v Římě*: od jeho svolání očekával Milíč ozdravení poměrů v celé společnosti – 227 *Šalomoun*: podle bible král proslulý moudrostí (zde srov. Pís. 3,7) – 231 *krev Beránkovu*: tj. Kristovu – 236 *budou-li tito mlčeti*: srov. Luk. 19,40 – 251 *kdo dává dobrého ducha prosícím*: srov. Luk. 11,13 – 253 *Staň se!*: napodobuje závěr papežských dekretů

MATĚJ Z JANOVA

Příkladem Milíčovým se řídil Matěj z Janova († 1393), vzdělaný na pařížské universitě. Tento učený teolog, kterému se nepodařilo získat tučné prebendy ani zvukný titul, stal se po svém návratu z Paříže (1381) obráncem Milíčova odkazu. I když nepůsobil svým osobním příkladem do té míry jako Milíč, ohlas jeho kázání byl tak veliký, že ho představitelé církevní moci donutili odvolat některé názory a zanechat kazatelské činnosti. Z jeho kázání neznáme téměř nic, je však zachován jeho rozsáhlý latinský spis *Regulae Veteris et Novi testamenti (Pravidla Starého a Nového zákona)*. V něm ve čtyřech knihách (z nich první tři jsou rozděleny ještě na 10 traktátů) hledal měřítko pro poznání pravého křesťanského života a našel je v bibli. Studium bible v jeho učení nebylo pouhým východiskem pro řešení abstraktních teologických problémů, nýbrž směřovalo k životní praxi, stávající se nutným předpokladem k odhalení všech zlořádů, a to i vykořisťování. Na studiu bible je založen i Matějův radikalismus v názorech na nutnost církevní reformy. Při středověkém způsobu argumentace, opírajícím se o výroky autorit, poskytovala právě bible (jako „slovo boží“) nejvíce možností pro regulování vztahů mezi lidmi, a proto se také církev ve 14. století bránila překladům bible do národního jazyka. Tak mělo zdůrazňování bible v díle Matěje z Janova velký význam pro celé husitské hnutí, které opíralo své revoluční požadavky o autoritu bible, a snažilo se proto bibli zpřístupnit lidu.

PRAVIDLA STARÉHO A NOVÉHO ZÁKONA

(Z PŘEDMLUVY)

Sepsal jsem pak tyto knihy také z lásky a oddanosti k oblažující a nadnebeské svátosti těla a krve Kristovy, zda bych snad v něčem mohl povznést její úctu a slávu u současníků a věrnou touhu po jejím větším uctívání a k jejímu hodnému požívání takovým způsobem a za tím cílem, jakým 5 způsobem a k jakému cíli byla připravena od Krista Ježíše a udělena jako dar milované církvi svatých božích. Nechtěl jsem také skrývat pod kbelcem své liknavosti a nedbalosti, co jsem já, od mládí v božských písmech horlivý badatel, z Krista Ježíše a s Kristem Ježíšem sebral z knih a přijal z osvětlení téhož nejvěrnějšího Ježíše ukřižovaného, jenž lahodně osvětluje 10 každého člověka přicházejícího na tento svět.

Proto jsem užíval všude v těchto svých knihách nejvíce bible, a to vlastní rukou psané, a jen málo z výroků církevních učitelů, jednak proto, že bible mi vždy slouží pohotově a v hojnosti při každé úvaze a látce, o které mám psát, jednak, že z ní a skrze její božské pravdy, jež jsou jasné 15 a samy sebou zřejmé, pevněji se všechny výroky potvrzují, trvaleji zakládají a užitečněji se o nich přemítá; jednak i proto, že ona to jest, již jsem si od svého mládí zamiloval a nazval jsem ji přítelkyní a chotí svou, ano matkou krásného milování a poznání i bázně a svaté naděje. A jakmile jsem se dočetl u blaženého Augustina v knize O učení křesťanském a u Jeronýma, že 20 studium textů nejsvětější bible je na počátku i na konci nade všechno potřebné a užitečné pro každého, kdo touží dospět k poznání teologické pravdy, a že bible je a musí být každému vzdělanému křesťanu prvý základ, hned přilnula duše má k bibli trvalou láskou. A přiznávám se, že od mého mládí neodstoupila ode mne až do stáří a kmetství, ani na cestě, ani doma, 25 ani když jsem byl zaměstnán, ani když jsem odpočíval. A při každé své nejistotě, v každé otázce vždy v bibli a skrze ni jsem našel dostatečné a jasné vysvětlení a útěchu své duše a v každém svém zmatku, pronásledování a smutku vždy jsem se utíkal k bibli, která, jak jsem již řekl, stále se mnou chodí, má nejmilejší: a ona mi vždy vyšla vstříc jako uctívaná matka a jako panenská žena mne přijímala, a čím více bylo bolestí v mém srdci, tím více její útěchy rozveselovaly mou duši. Ó jak sladce – vzhledem k mým omezeným možnostem – nasycovala mě tehdy chlebem života a porozumění, rozptylujíc temnoty, v nichž jsem tápal, jak užitečně mě napájela vodou spasitelné moudrosti!

35 Proto když jsem viděl, že mnozí nosí vždy a všude s sebou ostatky a kosti rozličných svatých pro svou ochranu a ze zvláštní zbožnosti, já jsem si zvolil bibli, svou vyvolenou, za družku svého putování, abych ji nosil stále s sebou a všude ji měl po svém boku pohotově pro svou ochranu

a ustavičnou útěchu i v nesnázích. Neboť jsem považoval za užitečnější mít
40 vždy s sebou slova a naučení svatých proroků a Krista i apoštolů a evange-
listů, spasitelně ve všem napomínající a se mnou přelahodně rozmlouvající,
než jejich kosti nebo jiné podobné věci neživé. K tomu mne přiměli naši
nejsvětější Otcové, kteří za dávných časů činili podobně, jak je zřejmé ze
45 životopisů většiny svatých; a nebylo by ani možné dopočítat se těch, kdož
všude s sebou nosili evangelia Kristova a texty svaté bible. To ostatně
zřejmě dosvědčují i velmi mnohé bible rozšířené po církvi, maličké a příliš
zhuštěné, pořízené s největší horlivostí, protože nejzbožnější mužové, kam-
koli se ubírali, všude chtěli přebývat v hojnosti božího slova, nosíce s sebou
50 zhuštěnou bibli, bibli utěšitelku, aby tak byli všude vyzbrojeni – uvnitř
v srdci a zevně v knize – mečem ducha, jímž je slovo boží; a aby stejně
hroužice se do srdce a paměti, jako vycházejíce z nitra ven ke knize a bibli,
všude napařád nalézali pastviny Krista Ježíše, aby jejich bohaté zásobárny
poskytovaly střídavě i poklady nové, které jako pramen prýští v srdci,
i staré, které jsou prospěšně uloženy v knihách, poklady moudrosti a vědění
55 božího, vždy však k jejich útěše, trpělivosti a poučení.

V těchto svých spisech jsem tedy neužil vlastních slov doktorů, nýbrž
jen slov nejsvětější bible. A třebaže jsem často proložil svůj výklad pravdi-
vými názory doktorů, přece jsem se nesnažil výslovně je v této knize cito-
vat, jednak že slova a nauky doktorů mají svá místa, to jest přemnohé
60 knihy, a kdo je chce číst, snadno si je může nalézt, jednak proto, že již je
tak veliké množství doktorů a především jejich knih v boží církvi, že každý
snadno pochopí, že celý svět sotva může obsáhnout knihy, jež byly napsány.
Avšak krátký život našeho zdejšího věku, plný bědného lopocením a pokání,
stěží dovolí přečíst jen něco málo, a zejména filosofujícím chudšům, kteří
65 nemají ani času, ani možnosti, ani knih ke čtení; a jedním z nich, vyznávám,
jsem já, který žiji v chudobě a v pracích od svého mládí. To pak, co zde
napíši nebo co jsem napsal, nejvíce na modlitbě a skrze modlitbu jsem
přijal a vyrozuměl z četby bible a poznal z bdělého a horlivého uvažování
o tom, co se děje v dnešním světě, a ze srovnání se starými časy.

70 Prosím však naléhavě a před Kristem Ježíšem, jenž jest včera i dnes
týž i bude na věky, každého čtenáře tohoto svazku, aby nevěřil, že neroz-
vážně a tvrdošijně tvrdím o všem, co zde píši, že je z ducha svatého. Ale
nechť spíše ví každý takový, že tento spis a celé své dílo předkládám a ode-
vzdávám k zbožné opravě kteréhokoli pravověrného muže, jenž žije vírou
75 v syna božího a živou nadějí a spravuje se láskou k pánu Ježíši. Zvláště
a výslovně podrobuji sebe a tento spis a celé své dílo pokorně a oddaně
matce své nejdobrotivější, římské církvi, a jejím velebným a svatým učite-
lům, a prosím před dobrotivým Ježíšem, aby mne přezkoumali a přezkou-
šeli všecky i jednotlivé mé výroky a skutky až do konce.

80 A já prohlašuji, že jsem zcela ochoten podřídit se a uposlechnout, pro-

tože vím, že to je cesta královská, naprosto jistá a bezpečná, a že půjdu-li po ní, nebudu zahanben na věky, že se pokořuji a poddávám Kristu Ježíši ve společné víře, naději a lásce svaté církve obecné. Víím také, že proroci a mužové svatí a osvědčení, když si nebyli úplně jisti a bezpečni v tom, co říkali nebo konali, odvolali později to, co dříve z přesvědčení tvrdili, protože se dali přesvědčit o něčem lepším. To osvětlují slova proroka Nathana o Davidovi a o budování chrámu hospodinova, Izaiášova o smrti krále Ezechiáše, Pavlovo kárání blaženého Petra v otázce styku s křesťany obrácenými z pohanů a mnohé jiné činy blaženého Pavla i ne jeden postoj přeblaženého Augustina, který odvolal velký počet svých výroků a vyložil je jinak a lépe vysvětlil.

A blahoslavený je, kdo jako chudý duchem touží v srdci tichém a pokorném s Kristem Ježíšem po pokoji, rozvažuje stále znovu v myšlenkách i v skutcích, že bez pána Ježíše Krista nemůže docela nic vykonat, ba ani vymyslet, a máje stále a ve všem na paměti vlastní slabost, rozpomíná se na přečasté a rozmanité své pády ve shodě s tím, co je napsáno v prorocích (Oz. 13): „Věz, Izraeli, že z tebe je zhouba tvá a toliko ve mně tvé spasení,“ praví hospodin.

19 u blaženého Augustina v knize *O učení křesťanském*: Augustin, *De doctrina christiana* (PL 34,34-36); u Jeronýma: Hieronymus, *Epistola* (List) 108 (PL 22,902) – 66 *žiji v chudobě a v pracích od svého mládí*: Matěj se narodil v Janově u Mladé Vožice z rodičů zcela chudých – 81 *cesta královská*: střední, srov. Num. 20,17: „Cestou královskou půjdeme a neuchýlíme se napravo ani nalevo“ – 86 *slova proroka Nathana o Davidovi a o budování chrámu*: srov. 3 Král. 7,1n. – 87 *slova... Izaiášova o smrti krále Ezechiáše*: srov. Iz. 38,1 a 5; 4 Král. 20,1 – 88 *Pavlovo kárání blaženého Petra*: srov. Gal. 2,11 – 90 *odvolal velký počet svých výroků*: Augustin tak učinil na sklonku života ve spise *Retractationes* (Přezkoumání, PL 32, 583n.)

(O KNĚŽSKÉ HRABIVOSTI)

Protože jsou takoví pokrytci lakotní, vzývají a uctívají svaté v nebi; doufají totiž, že se jim na jejich přimluvu pohne do rukou světské bohatství, a bojí se, aby nezchudli, kdyby nesloužili tomu nebo onomu světci. Ale v tom se jeví působení zlých duchů, jako např. tehdy, když obrazy světců působí nějaké zázraky nebo sešlou nějaký trest neb vidění ve snu, aby hříšníci byli takto a tím záludněji odváděni od Ježíše ukřižovaného. Protože totiž neskládají svou naději v něho jediného ani nehledají své ospravedlnění usilovně u něho, obrátili se k takovým báhorkám a dali se jimi omámit, jak bylo za dnešních dnů o mnohých shledáno. Jeden člověk například opatřuje každý rok soše Ukřižovaného vzácný pás, ježto věří a ujišťuje, že mu proto bylo hojně požehnáno na jeho statcích, jiný zase

lněnou nebo hedvábnou sukni a rozhlašuje podobně, že mu za to přibývá časných statků.

15 Ale svaté lidi naší doby pronásledují, protože jsou chudí, nejsou jim k ničemu, a naopak spíše sami potřebují, aby se jim dávalo; a také proto, že to jsou lidé, jejichž majetku oni sami užívají, neboť jim jej buď už odňali, nebo jej snadno mohou odejmout: právě tak jako prospěcháři a pochleb-
20 nící, kteří ctí, milují a vychvalují jen ty, od nichž mají prospěch nebo doufají, že něco dostanou, jak je psáno v žalmu (48): „K tomu i tebe chváliti bude, když dobře učiníš jemu.“

Rovněž protože jsou lakotní, uctívají a oslavují svaté v nebi, stavějí jim náhrobky, hromadí jejich ostatky a neobyčejně je vyzdobují a velebí; neboť to všechno se nakonec obrací v jejich zisk a v oněch relikviářích, jak se obecně říká, stejně některých proslulých již světců, jako těch, kteří byli
25 zavedeni nedávno, mají prostředek, jak dojit zisku, byť i nepřímou a pod záminkou služby boží. A zázraky takových světců, dávnými i novými, pravými i vymyšlenými, a jak bylo výše řečeno, snad od ďábla poslanými, opatřují si přízeň u obecného lidu, nával lidí obětujících aspoň svíce, pohřební obřady a mnoho jiného a tím vším provozují ziskový obchod mezi
30 ovečkami Ježíše ukřižovaného, považující zbožnost za pramen zisku.

Ale žijící svaté lidi dnešní doby pronásledují, protože žádnou takovou možnost zisku na nich nemají, ba chudé svaté, jako vdovy, panny, poustev-
níky a jim podobné, přímo nenávidí. Myslí si totiž, rozmnoží-li se počet
35 chudých, že to bude na újmu jejich vlastního zisku – totiž tak, že by odtud mohli do svých rukou lakotně nahrabat ještě větší bohatství; a zvláště svaté kazatele, kteří pohrdají jejich hrabivostí a na ni útočí, ty pronásledují s největším úsilím. To se ukázalo už u židů v Jeruzalémě, když se farizeové ptali Krista na uctívání otce a matky, na stavitelích chrámu Dianina v Efezu, jakož i na přemnohých kněžích chrámových, vyšších i nižších.
40 A to lze i nyní vidět na pokryteckých křesťanech, kteří zbožné lidi, prosté a chudé, pronásledují jen proto, že se domnívají, jako by jejich vinou braly za své nebo se aspoň snižovaly jejich zisky.

Rovněž proto, že jsou lakotní, chválí nade všecko a mají v úctě svaté
45 v nebi; neboť mají z toho mnoho krásných chrámů a také mnoho svátků během roku. Odtud mají příležitost ždímat z lidu mnoho podpor a milodarů. Například protože vědí, že různí lidé mají rozličné svaté, které si oblíbili a vzývají, rozmnožují počet mší a modliteb ve jménu rozličných svatých a přitom říkají: „Dejte pro svatého Petra, dejte pro svatou Marii, dejte pro svatého Martina!“ a mnoho podobného. A proto říkají a uvádějí
50 mezi lidem ve známost: „Ten náš svatý má moc nad tou a tou morovou ranou, nad tou a tou milostí,“ a mnoho podobného.

Ale žijící svaté lidi dnešní doby pronásledují, poněvadž oni kárají jejich špatné jednání a nepravost a nemazlí se s ní, nýbrž ji pranýřují. Jsou

55 v tom podobni farizeům, kteří opovrhovali Kristem a posmívali se mu, ježto stíhal a odhaloval jejich špatnost a líčené zisté pobožnůstkářství. Taktěž jsou podobni závistivým a lakotným obchodníkům nebo řemeslníkům, kteří na smrt nenávidí a pronásledují i vraždí své konkurenty a druhy, domnívajíce se, že poškozují jejich zisk. O nich lze uvést onen obecně známý verš:

60 Pes, když u kosti leží, i na svého druha se ježí.

23 v *relikviářích*: v schránkách, často přepychových, ve kterých byly uloženy ostatky svatých – 37 u židů v Jeruzalémě: srov. Luk. 18,20n. – 38 na stavitelích chrámu Dianina: srov. Skutk. 19,26-27 – 60: lat. leoninský hexamet, uváděný mezi středověkými příslovími

KONRÁD WALDHAUSER

Videňský augustinián Konrád Waldhauser († 1369) byl povolán do Prahy na přání císaře Karla IV. a pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic, aby působil na zbohatlý a znemravnělý pražský německý patriciát, a zejména aby svým vzorem vychoval mladé kazatele ke kritickému a opravnému působení. Ve svých latinských a německých kázáních káral Waldhauser především pohodlný život mnišských řádů a přepych bohatých patriciů. Tím proti sobě popudil žebravé řády a musel se proti jejich žalobám literárně hájit spisem *Apologia* (Obrana). Pro potřeby adeptů kazatelství zpracoval kazatelskou příručku ve formě postily, podle účelu nazvanou *Postilla studentium sanctae Pragensis universitatis* (*Postila studentů svaté pražské university*). Protože stál na stanovisku vládnoucí třídy a očekával nápravu od změny mravů, jeho kritika nebyla účinná.

Na českou literaturu působil Waldhauser napřed nepřímým, že strhl svým příkladem ke kazatelské činnosti Milíče. Jeho dílo vstoupilo do české literatury až za rostoucího reformního hnutí ke konci 14. století překladem latinské postily do češtiny.

POSTILA STUDENTŮ SVATÉ PRAŽSKÉ UNIVERSITY

(DRUHÁ NEDĚLE PO VELIKONOCÍCH)

Ego sum pastor bonus — Iohannis 10°.

V dřevniej neděli slyšeli sme, kterak svatý Jan vypravuje radost nebeskú, kterúžto mají v nebesiech svatí, a tak sme jako mládenci čistí učinění jeho vykúpením.

5 Dnes uslyšímy, kterak týž milý pastýř, jakož jest prolil svú svatú krev u Veliký pátek, ostříhá a chce stráž mieti o těch dušiech, aby nižádná nezahynula. Neb to se stalo jeho milosrdenstvím, ale ne naším zaslúžením, jakož na počátce dnešnie mše počínají zpievati a řkúce: „Misericordia Do-